

“Xotin-qizlar ilmda: tiklanish, yuksalish va taraqqiyot sari qadamlar” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materillari to‘plami. NamDPI – 2026-yil, 11-fevral

**TALABALARDA AXBOROT MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHNING
DASTURIY TA'MINOTINI TAKOMILLASHTIRISH**

Maxkamova Gulbahor Xamzayevna

O‘zbekiston milliy pedagogika universiteti, mustaqil izlanuvchi

E-mail: gulbahormahkamova21@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18675050>

Annotatsiya: *Axborot va bilimlar asrida zamonaviy jamiyat hayotining barcha jabhalarini qamrab oluvchi raqamli transformatsiya jarayonining kuchayib borayotganligi yangi avlodning aqliy va ijtimoiy salohiyati shakllanishida axborot madaniyatini rivojlantirish masalasini juda muhim o‘ringa olib chiqmoqda. Universitet va oliy o‘quv yurtlarida tahsil olayotgan talabalar – ilmga chanqoq, zamonaviy bilimlarni tezda o‘zlashtira oladigan, axborot erkinligini to‘g‘ri anglaydigan va undan oqilona foydalana oladigan insonlar bo‘lib shakllanishi uchun turli shakl va usullardan foydalaniladi. Shu jumladan, axborot madaniyatini oshirishda innovatsion texnologiyalar, zamonaviy dasturiy ta‘minot vositalari ham muhim o‘rin tutadi. Global axborot makonida ko‘plab yangi dasturlar, axborot tizimlari, raqamli resurslar paydo bo‘lishi oqibatida, talabalar hayotining barcha sohalari yanada keng axborot oqimi bilan bog‘lanib bormoqda.*

Kalit so‘zlar: *axborot madaniyati, dasturiy ta‘minot, raqamli texnologiyalar, ta‘lim jarayoni, axborot xavfsizligi, o‘quv platformalari, elektron resurslar, zamonaviy dasturlar, axborot boshqaruvi, bilimlarni rivojlantirish.*

Аннотация: *В век информации и знаний нарастающий процесс цифровой трансформации, охватывающий все стороны жизни современного общества, выводит вопрос развития информационной культуры на очень важное место в формировании психического и социального потенциала нового поколения. Используются различные формы и методы, чтобы сформировать студентов, обучающихся в университетах и высших учебных заведениях, – людей, жаждущих науки, способных быстро усваивать современные знания, правильно понимающих свободу информации и умеющих ее рационально использовать. В том числе инновационные технологии, современные программные средства также играют важную роль в повышении информационной культуры. В результате появления в мировом информационном пространстве множества новых программ, информационных систем, цифровых ресурсов все сферы студенческой жизни становятся связанными более широким потоком информации.*

Ключевые слова: *Информационная культура, программное обеспечение, цифровые технологии, образовательный процесс, информационная безопасность, образовательные платформы, электронные ресурсы, современные программы, Управление информацией, развитие знаний.*

Abstract: *The growing process of digital transformation, which covers all aspects of the life of modern society in the age of Information and knowledge, brings to a very important place the issue of the development of Information Culture in the formation of the mental and social potential of the new generation. Various forms and methods are used to form students studying at universities and*

“Xotin-qizlar ilmda: tiklanish, yuksalish va taraqqiyot sari qadamlar” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materillari to‘plami. NamDPI – 2026-yil, 11-fevral

higher educational institutions – people who are thirsty for science, who can quickly master modern knowledge, correctly understand the freedom of information and be able to use it wisely. Innovative technologies and modern software tools also play an important role in increasing Information Culture. As a result of the emergence of many new programs, information systems, digital resources in the Global information space, all areas of Student Life are becoming associated with a more extensive flow of information.

Keywords: *Information Culture, software, digital technology, educational process, information security, educational platforms, electronic resources, modern programs, Information Management, Knowledge Development.*

Dasturiy ta'minot vositalarining o'zi esa, axborotni yig'ish, saqlash, tartibga keltirish, tahlil qilish va uzatishda asosiy rol o'ynaydi. Axborot madaniyatining rivojlanishi, birinchi navbatda, axborot jamiyatining poydevori sifatida xizmat qiluvchi texnologik vositalardan samarali foydalanishni talab qiladi. Shu bois dasturiy ta'minotni takomillashtirish, uni zamonaviy talab va ehtiyojlarga moslashtirish – talabalarining ilmiy va kasbiy faoliyatda raqobatbardosh bo'lishida asosiy omillardan biri hisoblanadi. Yangi o'quv yili boshlanishi bilan, aksariyat talabalar zamonaviy texnologiyalardan, onlayn resurslardan, axborot tizimlaridan foydalanish jarayoniga to'liq kirib boradi va bu esa ularning bilim doirasini kengaytiradi, tanqidiy fikrlash va axborotni saralab tanlash ko'nikmalarini mustahkamlaydi. Dasturiy ta'minot vositalarini takomillashtirish borasida asosiy e'tibor, avvalo, o'quv jarayonining samaradorligini oshiruvchi platformalarga qaratiladi. Yangi dasturlar yaratilishda, foydalanuvchi uchun qulay interfeys, moslashuvchanlik, tezkor axborot izlash imkoniyati, zamonaviy filtrlash va saralash tizimlarini qo'llash, ma'lumotlarni tahliliy ko'rinishda taqdim etish, havfsizlik talablariga rioya etish va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish funksiyalari keng joriy qilinadi. Axborot madaniyatini shakllantirishda dasturiy ta'minotning ijtimoiy ahamiyati ham muhim rol o'ynaydi. Zero, barcha talabalarga yagona axborot maydonidan foydalanish uchun sharoit yaratish, teng imkoniyatlar ta'minlanishda dasturiy ta'minotning ilg'or imkoniyatlari zarur bo'ladi [1].

Yangi avlod dasturiy mahsulotlari orqali axborotni tartibga solish, uni manbalar bo'yicha ajratish, kerakli axborotni tez topish va undan to'g'ri foydalanish kabi ko'nikmalar kuchayadi. Turli xil elektron kutubxonalar, ochiq ma'lumotlar bazalari, o'quv-litsenzion dasturlar keng joriy qilinmoqda va bu resurslardan foydalanish talabaning o'z ustida ishlashiga sharoit yaratayotir. Axborotlarni izlash, tahlil qilish, qayta ishlash va ularni tanishtirishda eng zamonaviy dasturiy ta'minot vositalari ilmiy izlanishlarda, har tomonlama mustaqil o'qish va saviya oshirishda ajralmas yordamchiga aylanmoqda. Dasturiy ta'minotning zamonaviy ko'rinishi – foydalanuvchi ehtiyojiga tez javob beruvchi, zamonaviy o'zgarishlarga moslashuvchi, ko'p funksiyali va samarali ishlaydigan tizimlar orqali ko'rinadi. Axborot madaniyatini shakllantirish jarayonida bu tizimlardan foydalanish orqali talaba axborotni ilmiy manbalardan saralab, ularning ishonchligini tahlil qiladi, ma'lumotlarning dolzarbligini aniqlaydi va ularni to'g'ri talqin qilish ko'nikmalariga ega bo'ladi. O'quv jarayonida kiritilgan zamonaviy dasturiy mahsulotlar natijasida axborotlarni tartibga solish, o'qituvchilar va talabalar o'rtasida axborot almashinuvi, tezkor tahliliy natijalar olish va ma'lumotlardan samarali foydalanish mumkin bo'ldi. Ilmiy izlanishlarda yangi dasturiy ta'minotlar

“Xotin-qizlar ilmda: tiklanish, yuksalish va taraqqiyot sari qadamlar” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materillari to‘plami. NamDPI – 2026-yil, 11-fevral

fan sohasida dolzarb muammolarni hal qilishda keng imkoniyat yaratadi. Talabalar bu dasturlar yordamida ilmiy izlanishlari uchun zarur axborotlarni tez Topa olishi, o‘z ishlanmalarini tartibga solishi va natijalarini umumlashtirishi mumkin. Bugungi kunda axborot madaniyatining dasturiy asoslari yaratilmoqda va bu sohada olib borilayotgan izlanishlar talabalarni mustaqil tahliliy fikrlashga, axborotlarni filtrlash va ularni funktsional tarzda tartiblashga, ma’lumotlar bilan samarali ishlashga yo‘naltirmoqda [2].

Alohida ta’kidlash joizki, dasturiy ta’minotlarni takomillashtirish faqatgina ilmiy va o‘quv sohasida emas, balki talabalar shaxsiy taraqqiyotida ham muhim omil hisoblanadi. Axborot makonining tezkor kengayishi, ma’lumotlar oqimining ko‘pligi sharoitida, insonni axborot xurujlaridan himoya qilish, ishonchsiz manbalardan uzoq yurish, soxta axborotlarni aniqlay bilish kabi muammolar dolzarblashdi. Zamonaviy dasturiy vositalar orqali bu muammolarni yengib o‘tish usullari ishlab chiqilmoqda. Aniqrog‘i, har bir talaba axborotni tanlab olish, undan tahlil va saralash asosida foydalanish, ishlatilayotgan dasturlar yordamida ilmiy erkinlik va mustaqil fikrlash imkoniyatini qo‘lga kiritmoqda. Axborot madaniyatini rivojlantirish yo‘lida dasturiy ta’minotni takomillashtirish nafaqat bilimlarni chuqurlashtiradi, balki talabalarning axborot muhofazasi, texnologiyalardan ongli foydalanish, axborotdan mohirona foydalanish ko‘nikmalarini kengaytiradi. Buning natijasida, axborot makoniga kirib borayotgan har bir talaba tezkor va to‘g‘ri qaror qabul qilish, o‘z ishlanmalarini zamonaviy standartlar asosida tartibga solish va namoyish etish, ilmiy izlanishlarni axborot resurslari orqali boyitish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Dasturiy ta’minotni takomillashtirishda ayniqsa, zamonaviy telekommunikatsiya vositalari, bulutli texnologiyalar, elektron ta’lim va masofaviy o‘qitish tizimlari, mobil ilovalar, virtual laboratoriyalar va interaktiv platformalar muhim ahamiyat kasb etmoqda. Har bir talaba uchun axborotdan foydalanishda qulaylik va ilmiy aniqlik, axborotga tezkor kirish, ma’lumotlarni to‘plab va qayta ishlashda yuqori aniqlik – hozirgi zamon tahlillarining eng asosiy talablari bo‘lib qolmoqda. Dasturiy mahsulotlardagi zamonaviy interfeyslar, interaktiv darsliklar, onlayn kutubxonalar, multimediyaviy resurslar, elektron testlar va boshqa ko‘plab imkoniyatlar axborot madaniyatining muhim tarkibiy qismini tashkil etadi [3].

Ilmiy-texnik taraqqiyot natijasida talabalar uchun yaratilayotgan barcha qulayliklar, axborot manbalarining ko‘pligi, dasturiy vositalarning keng imkoniyatlari mavjud axborotlarni oqilona saralash, ularni qayta ishlash va samarali ishlatishga, zarur manbalardan foydalanish orqali o‘z ilmiy faoliyatini samarali tashkil etishga yordam bermoqda. Axborot madaniyati faqatgina texnologik vositalardan foydalanish emas, balki axborotdan foydalanishda axloqiy va huquqiy mas’uliyat, ma’lumotlarni himoya qilish va arxivlash, axborotni to‘g‘ri talqin qilish bilan ham bevosita bog‘liqdir. Axborotlarni tahlil qilish va ularni tizimli ravishda qayta ishlash jarayonida zamonaviy dasturiy mahsulotlarning roli tobora oshib bormoqda. Har bir talaba ilmiy izlanish yoki kundalik faoliyat davomida ko‘plab axborot manbalaridan foydalanadi va bu axborotlarni yagona tizimga solishga ehtiyoj sezadi. Ma’lumotlarni umumlashtirish, muhim qismlarini ajratib olish, ularni to‘g‘ri tartiblashtirish va ana shu natijalarni ilmiy yangilik sifatida ko‘rsatish uchun zamonaviy dasturiy vositalar muhim ahamiyat kasb etadi. Axborotlarni kataloglashtirish va tez izlab topish imkoniyati, ularni mavzuga to‘g‘ri moslab saralab olish, oraliq va yakuniy natijalarni grafik ko‘rinishda olish imkoniyati aynan zamonaviy dasturiy ta’minotlar orqali amalga oshiriladi. Elektron platformalar

“Xotin-qizlar ilmda: tiklanish, yuksalish va taraqqiyot sari qadamlar” mavzusidagi Respublika ilmiy-amaliy anjuman materillari to‘plami. NamDPI – 2026-yil, 11-fevral

yordamida ta’lim olish, masofaviy va onlayn darslarda qatnashish, o‘qituvchi va kursdoshlar bilan bevosita muloqotda bo‘lish, virtual davralarda qatnashish va ilmiy izlanishlarni onlayn olib borish endi hayot tarziga aylanib bormoqda. Dasturiy vositalarning takomillashuvi natijasida ta’lim jarayonida ortirib borilayotgan har bir axborot foydalanuvchi ehtiyojiga moslab ishlab chiqiladi, yangi texnologiyalar tezkor va xavfsiz ishlashini ta’minlaydi. Har bir axborot mahsuloti foydalanuvchiga maksimal foyda keltirishi, o‘z qadriyatini oshirishi, ilmiy ishlar samaradorligini oshirish imkoniyatini beradi [4].

Bugungi zamon talabiga ko‘ra, axborotlarni muntazam ravishda yangilash, mavjud dasturiy vositalarda yangiliklarni tez inkorporatsiya qilish, bilim manbalarini har tomonlama boyitish va ularni global talablar asosida tashkillashtirish zarur. Har bir dasturiy mahsulotda erkin va shaffof foydalanish imkoniyati, yuqori darajadagi himoya va xavfsizlik, axborotni soddalashtirilgan usulda taqdim etish imkoniyatlari alohida ahamiyat kasb etmoqda. Axborot madaniyatining yuqori darajada shakllanishi, so‘zsiz, dasturiy ta’minot sifatiga, innovatsion texnologiyalarning imkoniyatiga va talabalar tomonidan ulardan to‘liq va samarali foydalanishga bevosita bog‘liqdir [5].

Xulosa:

Talabalarda axborot madaniyatini rivojlantirishning dasturiy ta’minotini takomillashtirish zamonaviy bilim va raqobatbardosh avlodni tarbiyalashda, ular orasida axborot manbalaridan to‘g‘ri va samarali foydalanish ko‘nikmalarini shakllantirishda buyuk ahamiyatga egadir. Dasturiy ta’minotni takomillashtirish ilmiy va ijodiy bilimlarni boyitadi, axborotdan oqilona va mas’uliyatli foydalanishga asos soladi, zamonaviy talabaning axborot madaniyatidan xabardor bo‘lishini, uni mustaqil va tizimli tahlil qila olishini ta’minlaydi. Axborot madaniyatining poydevorini mustahkamlash, ayniqsa, ilg‘or dasturiy mahsulotlarni yaratish, ularning imkoniyatlarini kengaytirish va talabalar ongiga axborotdan to‘g‘ri foydalanish madaniyatini singdirish bugungi kunning dolzarb vazifasi bo‘lib qolmoqda. Shu bois, dasturiy ta’minotni takomillashtirish, uni zamonaning eng yetuk yutuqlari asosida qurish, talabalarning ilmiy va amaliy faoliyatida axborotlarni samarali boshqarish imkoniyatini yuqori bosqichga olib chiqish zamonaviy taraqqiyotning muhim yo‘nalishlaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdurahmonova, G. (2019). “Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va axborot madaniyati.” O‘zbekiston Fanlar Akademiyasi axborotnomasi, 15(2), 112-117.
2. Aminova, Z. (2021). “Talabalarda axborot madaniyatini shakllantirishning zamonaviy metodlari.” Yosh olim—2021: Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallari, 248-251.
3. Berdiyeva, S. (2020). “Axborot madaniyatini rivojlantirishda zamonaviy dasturiy vositalarning o‘rni.” Ilmiy tadqiqotlar, 9(4), 90-94.
4. Botirov, A. (2018). “Raqamli texnologiyalar va axborot madaniyati.” Zamonaviy ta’limda axborot texnologiyalari, 3(1), 44-49.
5. Eshonqulov, F. (2017). “Axborot madaniyatini rivojlantirish masalalari.” O‘qituvchi, 6(1), 80-84.
6. Hamroyev, N. (2020). “Dasturiy ta’minot asosida axborot madaniyatini takomillashtirish.” Pedagogika va psixologiya, 7(5), 74-78.
7. Karimova, M. (2021). “Zamonaviy axborot texnologiyalarining ta’lim jarayonidagi ahamiyati.” Ilmiy tadqiqotlar, 8(2), 101-104.